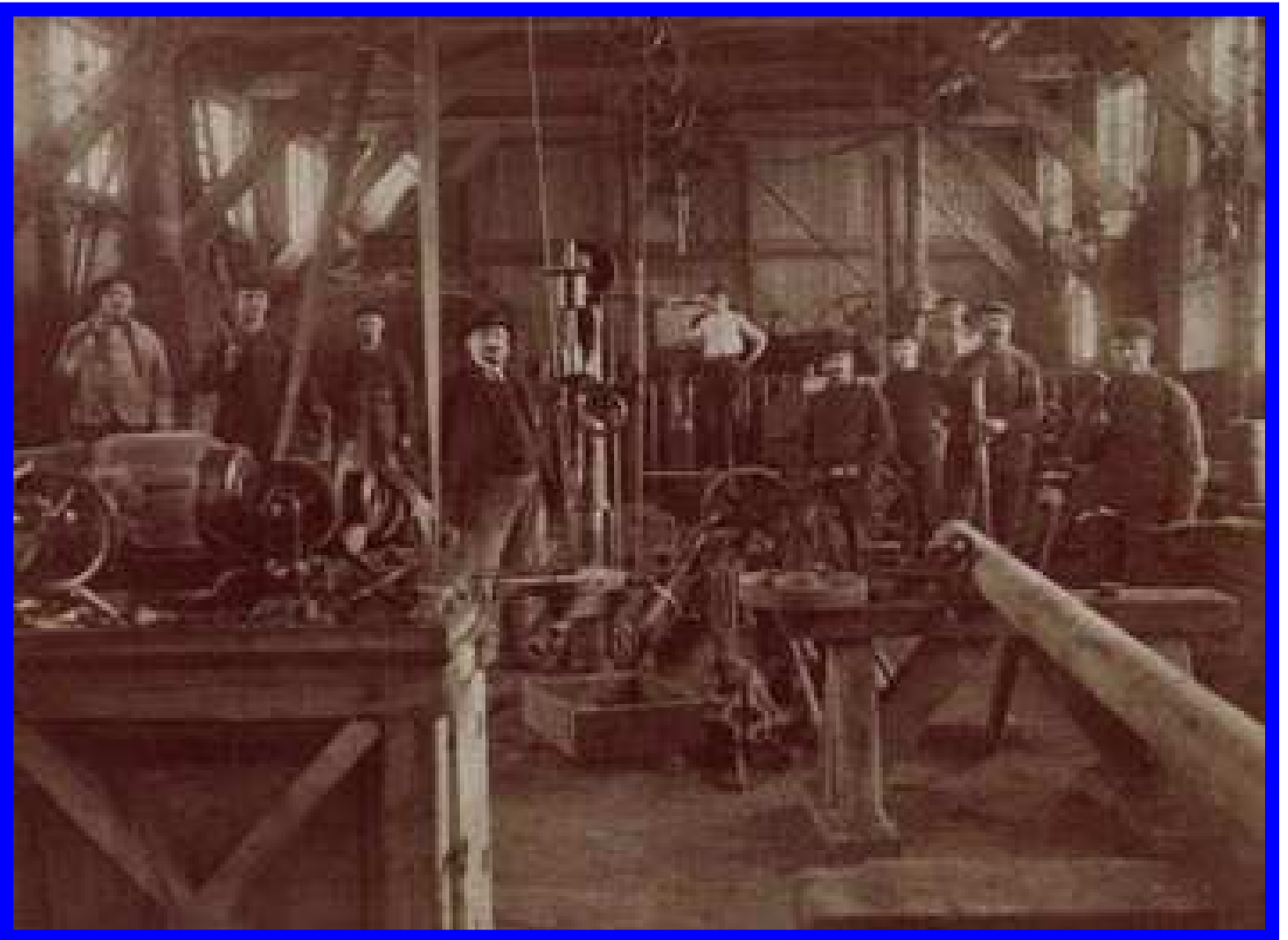

Industrialisatie in Roermond

Industrialisatie in Roermond

1. <i>Opkomst en neergang van de industrialisatie in Roermond</i>	3
1.1 Situatie voor de opkomst van de industrialisatie	3
1.2 De opkomst van de industrialisatie	3
1.3 Grondleggers en pijlers van de industrialisatie	4
1.4 De 3 hoofdgroepen industrieën in Roermond	7
1.5 Samenvatting industrialisatie in Roermond	8
2. <i>Sociale en economische omstandigheden en veranderingen</i>	9
2.1 Armenzorg	9
2.2 Vrouwen- en kinderarbeid	10
2.3 Arbeidersverenigingen	10
2.4 Arbeiderslonen en woon- en leefomstandigheden	10
2.5 Bevolkingsgroei	11
3. <i>Betere wegen en verkeersverbindingen, weg-, water-, en</i>	12
<i>spoorwegverkeer</i>	12
3.1 Betere wegen en verkeersverbindingen	12
3.2 Weg-, water-, en spoorwegverkeer	13

1. *Opkomst en neergang van de industrialisatie in Roermond.*

1.1 **Situatie voor de opkomst van de industrialisatie.**

Voor de opkomst van de industrialisatie was er in Roermond veel **nijverheid**. Dat betekende dat er veel producten werden gemaakt in werkplaatsen van ambachtslieden of bij mensen thuis. Voorbeelden zijn de smederij, leerbereiderij en de borduurwerkerij. Roermond telde in 1815 ruim 4000 inwoners. De stad was bijna geheel omringd door grachten en was ten opzichte van andere omwalde steden ruim aangelegd. Roermond was al eeuwenlang de belangrijkste stad van Midden- en Noord- Limburg. Ze had deze positie voornamelijk te danken aan de handel en de nijverheid. In de 19^e eeuw kwam daar de industrie bij.

1.2 **De opkomst van de industrialisatie.**

In de 18^e eeuw was er de opkomst van de industrialisatie in Engeland. In Roermond kwam de industrialisatie halverwege de 19^e eeuw op gang.

De opkomst veranderde in de tweede helft van de 19^e eeuw het leven en werken van vele inwoners van Roermond. De opkomst van de industrialisatie kan ook wel **de Industriële Revolutie** worden genoemd. Dit is een “snelle” verandering in het maken van producten door het gebruik van (stoom)machines. Het gevolg was een snelle groei van het aantal fabrieken waarin steeds meer mensen hun brood verdienden.

De industrialisatie in Roermond kwam op gang door de plaatsing van de eerste stoommachine in de papierfabriek van Victor Burghoff in 1838.

De uitvinding van de **stoommachine** was belangrijk voor de industrialisatie. De stoommachine was te gebruiken als krachtbron in de fabriek. Met de stoommachine als krachtbron konden andere machines worden aangedreven. Met een stoommachine, die mensen verving, in een fabriek kon men net zoveel producten maken als vroeger in een hele streek. Een fabrikant die zoveel kon produceren, kon veel geld verdienen.

Overzicht van bedrijven met stoommachine in 1856

Naam	Plaats	Soort bedrijf	PK-vermogen
J.M. Bruekers	Nederweert	Graanmolen	5
J.G. Andriessens	Roermond	Loodletterij	2
Burghoff, Magnée & Cie	Roermond	Papierfabriek	30
Ph. Claus	Roermond	Textielabriek	15
Giesbers	Roermond	Metaalfabriek	6
Th. Van de Winkel & Co.	Roermond	Graanmolen	15
P.J. Thijssen	Sevenum	Olieslagerij	6
Kamp & Soeten	Tegelen	Metaalbedrijf	12

1.3. Grondleggers en pijlers van de industrialisatie.

De **2 belangrijkste pijlers** van de Roermondse economie, en tevens de **grondleggers** van de opkomst van de industrialisatie in Roermond, waren de papierfabriek van Burghoff en de textielfabriek van P. Claus. De papierfabriek van Burghoff bood werk aan 198 arbeiders. Er waren in totaal 6 textielfabrieken waarvoor in 1866 in totaal 1313 mensen werkten. De grootste en belangrijkste was de textielfabriek van P. Claus, met ongeveer 1000 medewerkers, waarvan de meeste medewerkers thuiswerkers waren. Daarnaast boden twee behangselfabrieken nog eens werk aan 96 mannen, vrouwen en kinderen. Kinderarbeid was toen een normale zaak. Verder telde Roermond in 1866 nog 58 andere bedrijven en bedrijfjes zoals meelfabrieken, brouwerijen en boekdrukkerijen. Het gemeenteverslag van 1866 somt 66 industriële bedrijven of handwerkplaatsen op met 1971 arbeiders, op een totale bevolking van 9063. Ter vergelijking: Venlo kende in die tijd 68 bedrijven met slechts 169 arbeiders. De Roermondse industrie stond in **1866** op zijn hoogtepunt, vooral in textiel, papier en kunstnijverheid.

Soort van onderneming	Aantal bedrijven	Aantal arbeiders
Beeldhouwatelier	5	97
Behangselfabriek	2	96
Blauwververij	2	4
Boekdrukkerij	4	12
Borduurwerkerij	2	15
Branderij	1	2
Brandspuiten- en pompen- fabriek en gicterij	2	12
Brouwerij	7	22
Gasfabriek	1	6
Gebrandschilderd glas	1	19
Kalanderen (glansen van stoffen)	1	5
Kunstmeubelmakerij	1	7
Leerbereiderij	1	2
Leerlooierij	3	13
Leestenmakeijr	1	4
Likeurstokerij	2	4
Loodpletterij	1	10
Marmerslijperij	2	4
Meelfabrieken en molens	7	38
Papierfabriek	1	198
Smederij	1	8
Steendrukkerij	2	6
Steenhouwerij	2	9
Tabaks- en sigarenfabriek	1	12
Textielfabrieken	6	1.313
Ververij van fluwelen band	1	2
Wattenfabriek	2	7
Werktuigenfabriek	1	20
IJzergieterij	1	20
Zeepziederij	1	3
Zoutziederij	1	1
Totaal	66	1.971

De belangrijkste bedrijven lagen aan **de Roer-armen** in het gebied dat nu nog “Aan de molens” heet. Logisch, want sinds de middeleeuwen waren daar watermolens gevestigd en de nieuwe ondernemers waren vooral aangewezen op de waterkracht van de Roer.

J. Burghoff bouwde er een enorme papierfabriek en daarnaast verrees een even imposante meelfabriek. Later vestigde zich hier ook de chemische fabriek van de heer Haagen en de Electro Chemische Industrie ECI. Andere bedrijfjes lagen verspreid in de stad.

De oorsprong van **de papierfabriek van Burghoff** ligt bij de oprichting van de papiermolen door J. Burghoff in 1807 aan de westelijke kant van de Roer tegenover de meelmolen. J. Burghoff was afkomstig uit Jülich, een plaats in Duitsland. Het was een familiebedrijf. J. Burghoff werd opgevolgd door zijn zoon, en later door zijn kleinzoon.

In 1834 krijgt de papierfabriek een vergunning om de fabriek uit te breiden met een papiermachine die aangesloten wordt op een dubbel waterrad. Deze eerste stap in de automatisering van het productieproces werd gevolgd door de plaatsing van de eerste stoommachine in de papierfabriek in 1838. Later, in 1851, kwamen er nog twee stoommachines bij. Na een aantal goede jaren met spectaculair groeiende omzetten volgde omstreeks 1870 een duidelijke achteruitgang. Burghoff weigerde goedkope grondstoffen te gebruiken en prijsde zich uit de markt. De grote papierfabriek van Burghoff, die in 1866 nog 200 arbeiders had, ging in 1882 failliet. Het faillissement had geen gevolgen voor de firma Dahmen & Burghoff, die met de nieuwe uitbater van de fabriek, de heer H. van de Winkel, hun fabriek konden voortzetten.

De Midden- en Noord-Limburgse textielindustrie was omstreeks het midden van de 19^e eeuw voor het grootste gedeelte gevestigd in Roermond. De voor Roermond belangrijke linnenweverij was na 1839 sterk achteruitgegaan. Telde Roermond in 1830 nog 46 linnenwevers, in 1843 waren er nog slechts 20.

Er waren in 1830 11 lakenwevers. Philip Claus, geboren te Speyer in Duitsland, was de eigenaar van de belangrijkste Roermondse textielonderneming. Hij bezat de officiële kwalificatie van lakenfabrikant.

De **textielfabrikant P. Claus** plaatste in 1855 de eerste stoommachine in zijn fabriek. Het aantal personeelsleden, werkzaam in zijn fabriek, nam toe van een honderdtal in 1851 tot 350 in 1858. Bovendien gaf P. Claus nog 650 thuiswerkers arbeid. P. Claus weigerde echter de volgende stappen te zetten op de weg naar modernisering van zijn bedrijf. Hij wilde de markt van massagoederen niet betreden en vertrok in 1870 naar Mönchengladbach. Na 1875 is het met de Roermondse textielindustrie gedaan.

De behangselpapierindustrie, waarbij het bedrijf van Deuss toonaangevend was, moest rond de eeuwwisseling zijn activiteiten vanwege de buitenlandse concurrentie staken.

(Atelier Cuypers & Stoltzenberg eind 19^e eeuw)

De **kunstnijverheid** bleef als sterkste bedrijfstak over met het atelier van Cuypers & Stoltzenberg als aanvoerder. Dat was vooral te danken aan de beroemde **Roermondse architect dr. P. Cuypers** die meer dan 300 kerken ontwierp waarvan er ruim 100 in Nederland werden gebouwd. Daarnaast bouwde dr. P. Cuypers o.a. het Rijksmuseum en het Centraal Station in Amsterdam. Voor al deze bouwwerken werd praktisch het gehele interieur ook in Roermond gemaakt en door Roermondse ambachtslieden ter plaatse geïnstalleerd.

Ook in het buitenland werden de Roermondse kunstnijverheidsproducten afgezet. De bloei van de Roermondse kunstateliers moet gelegen hebben tussen 1850 en 1870, getuige het deelnemen aan nationale en wereldtentoonstellingen, waar men prijzen en onderscheidingen haalde. Ook verwierven de ateliers voor gebrandschilderd glas grote faam. Door het gebruik van kwaliteitsproducten en de bouw van vele kerken en kapellen bleef het de glasbranderijen goed gaan tot het begin van de 20^e eeuw.

Verder was er een bescheiden metaalindustrie, wat chemische industrie en veel meelmolens. De nieuwe welvaart van de boerenstand in de omgeving van Roermond manifesteerde zich door de vestiging van agrarische industrieën en groothandels in agrarische producten zoals bijvoorbeeld **de Coöperatieve Roermondse Eiermijn**, opgericht in 1904. In deze fabriek werden, tot in de jaren tachtig, grote hoeveelheden eieren verpakt.

(Coöperatieve Roermondse Eiermijn eind jaren 50 van de 20^e eeuw)

1.4 De 3 hoofdgroepen industrieën in Roermond.

Men kan de industrieën, die van belang waren voor de industrialisatie van Roermond, onderverdelen in **3 hoofdgroepen**;

1/ De “oudere” industrieën, oftewel de grondleggers van de industrialisatie in Roermond, zoals de genoemde papierindustrie en de textielindustrie.

2/ De minder oude industrieën, waarvan het belang pas omstreeks 1860-1870 duidelijk begin te worden, zoals de metaalindustrie, de chemische industrie, de grafische industrie en de kunstnijverheid.

3/ De “jonge” industrieën zoals de electro-technische industrie en de energiebedrijven en de levensmiddelen- en drankenindustrie.

1.5 Samenvatting industrialisatie in Roermond.

Bij het volgen van de ontwikkeling en spreiding van de industrie komt naar voren dat Roermond omstreeks het midden van de 19^e eeuw in vele opzichten de belangrijkste stad van Midden- en Noord-Limburg was. Aan het einde van de 19^e eeuw ging Roermond echter aan belangrijkheid inboeten. De twee belangrijkste grondleggers van de industrialisatie in Roermond in 1838, de papierindustrie en de textielindustrie, gingen op het einde van de 19^e eeuw sterk achteruit en waren bij de eeuwwisseling zelfs verdwenen. Ook de behangselpapierindustrie onderging hetzelfde lot. Roermond, met zijn bisschoppelijke zetel en de grote en onvermoeibare inspanningen van architect P. Cuijpers op het terrein van de kunstnijverheid, liet zich echter niet achteruit zetten.

Kort achter elkaar kwamen de Maasbrug, gasfabriek, post- en telegraafkantoor, en goede weg- en spoorwegverbindingen tot stand. Pas na de eeuwwisseling hervond Roermond zich, mede dankzij de tot welstand gekomen boeren, die van Roermond een vertrouwd en gezocht winkelcentrum maakten. Ofschoon in de stad belangrijke industrieën gehuisvest bleven, had Roermond zijn vroegere betekenis op dit terrein verloren.

Overziet men de industriële ontwikkeling van Midden- en Noord-Limburg tussen 1838 en 1914, dan blijkt dat het bedrijfseconomische zwaartepunt, dat aanvankelijk duidelijk in Roermond lag, een verschuiving in hoofdzakelijk noordelijke richting ondergaat en zich verplaatst naar Venlo-Tegelen. Dit komt overeen met de economische ontwikkeling van beide steden. De industriële activiteiten blijven zich hoofdzakelijk afspelen op de oostelijke Maasoever, het gebied tussen de Maas en de Duitse grens.

Opdrachten;

1 a Wat is nijverheid?

1 b Noem drie voorbeelden van de nijverheid.

2 a Omschrijf het begrip industriële revolutie.

2 b Hoe en wanneer kwam de industrialisatie in Roermond op gang.

2 c In welk jaar stond de Roermondse industrie op zijn hoogtepunt?

3 a Noem de twee belangrijkste pijlers van de Roermondse industrie die tevens de grondleggers waren van de opkomst van de industrialisatie in Roermond.

3 b Bij welke van deze twee bedrijfstakken waren de meeste mensen in dienst?

4 a Waarom lagen de belangrijkste rivieren aan de “Roer-armen”?

4 b Hoe heet dat gebied momenteel nog.

5 a Noem de drie hoofdgroepen industrieën in Roermond.

5 b In welke volgorde kwamen de verschillende bedrijfstakken in Roermond tot ontwikkeling? Schrijf het goede antwoord over.

- Metaalindustrie, papierindustrie, electro-technische industrie.
- Electro-technische industrie, papierindustrie, metaalindustrie.
- Papierindustrie, metaalindustrie, electro-technische industrie.

2. *Sociale en economische omstandigheden en veranderingen.*

2.1 **Armenzorg.**

Halverwege de 19^e eeuw was er, ten tijde van de opkomst van de industrialisatie, sprake van een **groeïende armoede** onder de Roermondse bevolking. In 1854 werd de armenzorg geregeld in een nieuwe **Armenwet**. Het stadsbestuur van Roermond zag er zorgvuldig op toe dat alleen Roermondse burgers en ingezetenen die tot armoede waren vervallen ondersteuning kregen. Om dat te bereiken verlangde men bij vestiging van vreemdelingen zogenaamde **ontlastbrieven**. Dat waren verklaringen op zegel van de vorige woonplaats van de betrokkene of diens geboorteplaats, dat zij garant zouden staan voor de kosten van de ondersteuning als hulp moest worden geboden.

Soms werd die garantie niet gegeven maar werd verklaard dat de vreemdeling naar zijn eerdere woonplaats kon terugkeren om daar te worden bedeed. Sedert 1859 bestaat in Roermond een Sint Vincentiusvereniging. De katholieke geestelijkheid had het initiatief tot de oprichting genomen. De leden bezochten arme gezinnen en gaven zonodig bonnen voor brood, steenkool of beddegoed.

2.2 Vrouwen- en kinderarbeid.

Evenals elders in Nederland kwam ook in Roermond **vrouwen- en kinderarbeid** voor. In Roermond werkten in 1866 in totaal 85 vrouwen in de textielindustrie. In dezelfde periode werkten in de textielindustrie 332 kinderen waarvan de leeftijd beneden 16 jaar lag. Hieronder waren 50 meisjes. Ook in de Roermondse papierindustrie waren vrouwen en kinderen werkzaam. Zo werkten in 1841 22 kinderen van 9 tot 13 jaar in de papierfabriek van Burghoff. In de andere bedrijfstakken werkten eveneens vrouwen en kinderen. Tegen het eind van de 19^e eeuw was het vooral de elektrotechnische industrie die vrouwen en meisjes, vanaf de leeftijd vanaf 11 jaar, in dienst nam.

2.3 Arbeidersverenigingen.

In de 19^e eeuw waren de werkomstandigheden van de arbeiders over het algemeen erg slecht. Werkdagen van twaalf uur waren geen uitzondering. Daarnaast was het werk vaak gevaarlijk en ongezond. Om hun werkomstandigheden te verbeteren begonnen arbeiders zich te verenigen in **arbeidersverenigingen**. Veel arbeidersverenigingen hadden een politieke of godsdienstige grondslag. In Roermond ontstond in 1893 de eerste organisatie van belang alwaar de Roermondse Katholieke Volksbond werd opgericht, welke binnen korte tijd 700 leden telde. Leden waren zowel boeren, middenstanders, beampten als arbeiders. De leiding berustte bij niet-arbeiders. De eerste voorzitter was mr. R. Regout. Door deze Volksbond werd vrij veel gedaan voor de arbeiders. De leden, dit waren hoofdzakelijk arbeiders, betaalden slechts een entreegeld van 30 cent maar behoeften verder geen contributie te betalen. Er werd intussen heel wat gedaan: sociale instellingen zoals spaarkassen, ziekenfondsen en woningbouwverenigingen werden opgericht. Ook nam men het initiatief tot het oprichten van plaatselijke vakverenigingen.

2.4 Arbeiderslonen en woon- en leefomstandigheden.

Een groeiend aantal arbeiders ging in de fabrieken werken. Zij moesten hard werken voor weinig loon. De **daglonen** waren erg laag. Slechts een kleine groep welgestelden profiteerde van hun arbeid. Ondanks de toenemende werkgelegenheid tussen 1850 en 1870, in Roermond werden toen veel bedrijven en fabrieken opgericht, bleef de positie van het **arbeidersgezin** bijzonder kwetsbaar. Een strenge winter, ziekte, tijdelijke werkloosheid, een ongunstige oogst en stijging van de levensmiddelenprijzen brachten het arbeidersgezin in grote moeilijkheden. Er was een gebrek aan arbeiderswoningen en er was geen sprake van echte arbeiderswijken, hetgeen in andere steden wel het geval was. De arbeiders woonden over de hele stad verspreid. Er werden hoge huren betaald voor slechte woonruimten. Meestal werd er in een of twee vertrekken gewoond, gekookt, geslapen en soms nog een handwerk uitgeoefend.

Overzicht daglonen Roermondse ondernemingen in 1841 (uitgedrukt in centen)

Categorie	Wolspinnerij	Papierfabriek	Sigarenfabriek
Mannen	40	50 tot 120	65
Vrouwen	32	35 tot 50	
Jongens		30 tot 50	45
Meisjes		30 tot 50	35
Kinderen	12	19 tot 25	

(Arbeiderswoningen Begijnhof circa 1910)

2.5 Bevolkingsgroei.

Door de industrialisatie ontstond er een grote economische ontwikkeling waardoor Roermond, vooral voor 1875, een grote **bevolkingsgroei** kende. Toen de industrialisatie zich op het einde van de 19^e eeuw verplaatste van Midden- naar Noord-Limburg ontstond er juist na 1875 in Venlo een grote bevolkingsgroei.

Groei van de bevolking van de steden

Jaar	Venlo	Roermond	Weert
1815	5503	4037	5312
1830	6486	5306	5900
1855	7042	7474	6920
1875	8372	9717	7164
1900	14708	12509	8804
1914	19627	14296	11413

Opdrachten;

- 1 a In welke wet werd de armenzorg geregeld?
- 1 b Wat zijn ontlastbrieven?

- 2 In welke bedrijfstak werkten in 1866 de meeste vrouwen en kinderen?

- 3 a Waren de werkomstandigheden van de arbeiders in de 19^e eeuw goed, slecht of zeer slecht? Leg uit!
- 3 b Schrijf onderstaande zin over en maak hem af.
Om hun werkomstandigheden te verbeteren begonnen arbeiders zich te verenigen in..

- 4 Welke gevolgen had de industrialisatie voor de woon- en leefomstandigheden van de arbeiders in Roermond? Gebruik in jouw antwoord de volgende woorden;
Werktijden-daglonen-arbeidersgezin-woonomstandigheden-woonruimten-leefomstandigheden.

- 5 Welk verschil valt je op als je de groei van de bevolking vergelijkt tussen Roermond en Venlo?

3. *Betere wegen en verkeersverbindingen, weg-, water-, en spoorwegverkeer.*

3.1 Betere wegen en verkeersverbindingen.

Het ontstaan en de ontwikkeling van de industrieën betekende voor de samenleving meer dan alleen een stroom van nieuwe producten. Rokende schoorstenen gingen het silhouet van de stad beheersen. Goederenvervoer was in de 19^e eeuw nog verre van gemakkelijk en zeer tijdrovend. Kanalen, wegen en spoorlijnen werden aangelegd om het transport van grondstoffen en industriële eindproducten te vergemakkelijken. **Betere wegen en verkeersverbindingen** speelden een belangrijke rol in de economische ontwikkeling van de stad. Ondanks de centrumfunctie die Roermond ook in vroegere eeuwen had lag de stad toch vrij geïsoleerd, zoals geheel Midden- en Noord Limburg.

Van het tegenwoordige wegennet was in 1839 nauwelijks iets te bespeuren. Een van de weinige behoorlijke landwegen was de weg van Venlo via Maaseik naar Maastricht, de Napoleonsweg, aangelegd tijdens het Franse bewind. In de jaren 1843 tot 1846 kwam, onder bewind van Koning Willem II, een kiezelweg van Nijmegen naar Maastricht via Roermond gereed. In 1844 kwam een weg gereed van Roermond naar Weert. Deze nieuwe wegen en verbindingen waren van groot belang voor de ontsluiting van Midden- en Noord-Limburg. Het vervoer bestond voornamelijk nog uit paard en wagen.

3.2 Weg-, water-, en spoorwegverkeer.

De nieuw aangelegde wegen waren een stimulans voor het **wegverkeer en de handel**. Er kwamen in de jaren veertig steeds meer wagensdiensten. Men kon vanuit Roermond meerijden naar plaatsen zoals Maastricht (1839), Venlo (1843), Heinsberg (1844), Arnhem (1848), Weert (1852), Viersen (1862), en Eindhoven (1865). Daarnaast waren er nog voerkarren die ook passagiers meenamen.

(Hondenkar als vervoer- en transportmiddel circa 1910 op de hoek van de Schuitenberg en de Bakkerstraat te Roermond)

In 1865 werd het reizen sterk verbeterd, toen de **spoorlijn** Rotterdam-Venlo-Roermond-Maastricht gereedkwam. Men kon nu het hele jaar door op vaste tijden vertrekken en de behoorlijke afstand in korte tijd afleggen. De rit van Roermond naar Maastricht duurde nu geen 8 uur meer maar slechts een uur en twintig minuten. In 1879 werd ook nog de spoorlijn Antwerpen-Roermond-Mönchengladbach geopend, met een spoorbrug over de Maas bij Buggenum.

(Vanaf 1865 reden er dit soort treinen op bovenvermelde trajecten)

In 1911 werd de N.V. Centrale Limburgsche Spoorweg (Stoomtramweg) Maatschappij opgericht en Roermond werd een knooppunt van **tramwegen**. Vanaf de tramremise bij de Godswaerdersingel vertrokken trams naar Kessenich (1915), Vlodrop (1916), Meyel (1919), Deurne (1921) en Roosteren (1922). De Roermondse konden nu voor weinig geld naar de stad om inkopen te doen en reizen maken naar plaatsen in de buurt.

Bij het tramvervoer voegde zich in 1923 het **busvervoer**, met de eerste busdienst Roermond-Venlo.

Vanaf 1842 voeren er geregeld **stoomraderboten** vanuit Roermond naar Rotterdam en Maastricht. Vooral 's zomers werd hier veel gebruik van gemaakt. De boten konden 350 tot 500 passagiers vervoeren en waren goedkoper dan de wagentransporten.

Belangrijk voor Roermond was de bouw van **de Maasbrug** in 1867. Zo ontstond er een vaste oeververbinding en hoefden de mensen niet meer gebruik te maken van een veerpont.

(De in 1867 in gebruik genomen Maasbrug)

Was de Roer uit oogpunt van de **scheepvaart** van geen enkele betekenis, **de Maas** had daarentegen wel degelijk verkeerswaarde. In de loop van de 19^e eeuw had de rivier echter steeds meer aan betekenis ingeboet. Slechts de Maasvaart stroomopwaarts tot Venlo bleef redelijk intact. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd in 1915 het besluit genomen tot kanalisatie van de Maas beneden Maasbracht. In 1935 volgde de ingebruikname van het Julianakanaal, geschikt voor schepen tot 2000 ton. Het kanaal van Wessems naar Nederweert was in 1928 al in gebruik genomen. In 1926 werd de stuw in Linne in werking gesteld. Gezien deze verbeteringen ging de gemeente zich beraden over de aanleg van een haven. Er werd een haven van 400 meter lengte in de stadswaai ten noorden van de Maasbrug aangelegd, welke in 1934 voor de scheepvaart gereed kwam. Vanaf toen bezat Roermond 4 havens: De Hambeek, de Steelhaven, de Roerhaven en de nieuwe Maashaven.

De Maas en de Maashavens waren belangrijk voor het vervoer van de benodigde grondstoffen die de fabrieken nodig hadden, en het vervoer van de fabrieksprodukten.

Opdrachten;

- 1 a** Wat werd er aangelegd om het transport van grondstoffen en industriële eindproducten te vergemakkelijken?
 - 1 b** Schrijf onderstaande zin over en maak hem af.
Betere wegen en verkeerverbindingen speelden een belangrijke rol in de
- 2** Geef antwoord op de vraag; Waardoor kon de industrialisatie in Roermond op gang komen? Gebruik de woorden; landwegen-wegverkeer-waterwegen-grondstoffen en producten-fabrieken-nieuwe krachtbronnen-arbeidskrachten.